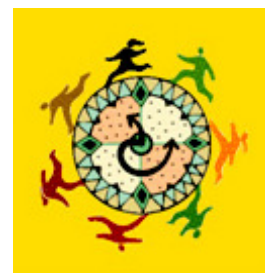

Revista cultural electrónica

Construyendo Nuestra
Interculturalidad

Año 5. N°5. Noviembre 2009. Lima-Perú.

www.interculturalidad.org

LLAPA PACHATRAW NUNAKUNAKAQPA DIRIICHUNKUNA HATUN KAMACHIKUY

Declaración Universal de los Derechos Humanos
(‘Universal Declaration of Human Rights’) proclaimed by the United Nations in 1948.

Translated from Spanish to Wanka Quechua (QI) by

Serafin M. Coronel-Molina

Indiana University, Bloomington

scoronel@indiana.edu

Kay laplakunatrawmi Hukilla Kamalaykan 10 pun disimri killatraw 1948 wataqaqtraw Nasiyuunis Uniidaspa Hatun Huñunakuykaq aanikushqankaq kamachikushqankaq.

10 pun disimri killatraw 1948 wataqaqtrawmi Nasiyuunis Uniidaspa Hatun Huñunakuykaq aanikulqa kamachikulqa Llapa Pachatraw Nunakunakaqpa Diriichunkuna Hatun Kamachikuykaqta, chay qillqashqakaq limashqan kay laplakunakatrawmi imapis kamalaykan. Chay sumaq yupaychakuykaqtraw, Hatun Huñunakuykaq kunsihalqa llapa Hatun Malta Mimrunkunakta Hatun Kamachikuykaq limashqanta qillqay wandupaakunanpaq, liyipaakunanpaq, willapaakunanpaq, hinaman llapa iskuylakunatrawpis, huk yatray wasikunatrawpis mana lakichinakullal lliw tuki kamachinakullal kawsapaakunanpaq.

Nasiyuunis Uniidaspa Willachikuynin Wasi

**LLAPA PACHATRAW NUNAKUNAKAQPA
DIRIICHUNKUNA HATUN KAMACHIKUY**

KAMACHIKUY

YUYASHTIN: qishpiy kaykaq, hustisiyakaq, llapa pachatraw alli kawsakuykaq, takyapaakun nunakunakaqpa dignidaankunatraw mana piktapis chalashqa diriichunkunatraw, tukaypacha ayllunkunakaqpa;

YUYASHTIN: llapa nunakunakaqpa diriichunkunakta mitraqkushqanchik, triqnishqanchik manam allichu kalqa malkakunamasinchikpaq; chay Hatun Kamachikuykaq manam munanchu nunakunakaq ñakapaakunanta; mana mayqanpapis piñachishqa limananta, ima munashqantapis kriyinantam munan;

YUYASHTIN: llapa nunakunakaqpa diriichunkunakaq huk Diriichupa prutihishqa kapaakunman, mana nunapula ruydupaakunanpaq, mana hukwan pilyapaakunanpaq;

YUYASHTIN: tuki kawsakuykaqta huk hatun malkakunakaqta yatrachina kashqantapis sumaq kal;

YUYASHTIN: Nasiyuunis Uniidaspa llapa mimru malkakuna, qillqashqatraw limapaakulqa nunakunakaqpa diriichunkunakta, dignidaankunaktawan, manayninkunaktawan karikunakaqpapis, walmikunakaqpapis chaynawlla diriichunkuna kapaakunanpaq; chaypitaqa, paykunaqa kawsayninchikta tiklachilqalin mana ñakapaakunanchikpaq, mana mayqanpapis piñachishqa kawsapaakunanchikpaq;

YUYASHTIN: Nasiyuunis Uniidaspa Mimru Malkakunakaq kamachikulqa, Nasiyuunis Uniidas Urganisasyunkaqa yanapapaakunanpaq nunakunakaqpa diriichunkunakta rispitaakunanpaq;

YUYASHTIN: kay diriichukunakta, qishpiy kaykunaktapis sumaq prisisashqanta yatrapaakunman chay aanikushquankaqa kumplichipaakunanpaq.

HATUN HUÑUNAKUYKAQ KAMACHIN

Kay Llapa Pachatraw Nunakunakaqpa Diriichunkuna Hatun Kamachikuykaq llapa malkakuna, llapa hatun malkakuna mana qunqapaakullal yalpapaakunanpaq, yatrapaakunanpaqmi, kaytrawpis maytrawpis huk istitusiyunkuna malkakunamasinta willapaakunanpaq yatrachistin, idukashtin kay diriichukunaktapis, qishpiy kaykunaktapis kamachikuykunakaqta sigurapaakunanpaq llapa pachatraw nunakunakaq kay Hatun Kamachikuykaqta lisqipaakunanpaq, mana qunqapaakunanpaq Mimru Istaadu malkakunatrwapis, llapa shuyu kamachiqnintrapis.

HUK ARTIHKULU. Llapa nunam chaynawlla yulipaakun dignidaaninkunawan, diriichunkunawanpis; paykunaqa rasunniyuqmi, yuyayniyuqmi kikinpula kawsapaakunanpaq.

ISHKAY ARTIHKULU. (1) Kay Hatun Kamachikuy kamachishqankaq llapa nunakunapaqmi, paykunap diriichunkuna kan, qishpiy kayninpis mana malkakunamasinta usuchipaakunanpaq; aylunta, ima kulur kashqanta, nuna-shiminta, rilihiyunninta, limashqanta, imanaw kashqantapis mana hamuyaapaakunanpaq, wakchapis, qillayniyuqpis kakuchun manam triqnipaakunmanchu.

(2) Chaypitaqa, manam huyup likapanchikman huk hatun malkakunap nunankunakta ima pulitikayuq kashqantapis, ima yuyayninpis kakuchun manam triqninchikman, maski huk qishpinnaq malkapis kakuchun manam triqninchikmanchu.

KIMSA ARTIHKULU. Llapa nunakunam kawsay diriichuyuq, qishpiy kayniyuq haqwkalla kapaakunanpaq.

TAWA ARTIHKULU. Manam pipis mutu, uyway kanqachu; chaykunam kay Hatun

Kamachikuykaqtraw manachashqa kaykan.

PICHQA ARTIHKULU. Manam piktapis huyup maqanchikmanchu, huyup piñapanchikmanchu, usuchinchikmanchu, mana huchayuqta huchapanchikmanchu.

SUQTA ARTIHKULU. Llapa nunakunam diriichuyup kaytrawpis maytrawpis alli lisishqa kapaakunanpaq.

QANTRISH ARTIHKULU. Llapa nunakuna chaynawllam kamachishqa shimikaqpa, llapanpa diriichunkunakta iwal-llap taapana kanman. Paykunaqa diriichukunayuqmi iwal-llap prutihishqa kapaakunanpaq llapa triqinakuypiqta, kay Hatun Kamachikuykaqpa nishqanta mana uyaliqkunapiqtapis.

PUSAQ ARTIHKULU. Llapa nunakunam diriichuyup triwunalkaqman lipaakunanpaq, chay triwunalkaq intuyaananpaq, kustitisiyunkaqa lisishqa diriichunkunaktapis mana pipis pasalichinanpaq.

ISQUN ARTIHKULU. Manam mayqanpis atahashqapis, priisupis ni huk malkakta qalqushqapis kanqachu.

TRUNKA ARTIHKULU. Llapa nunakunap chaynawllam diriichunkuna, triwunalkunatrwapis, llapa nunakunap ñawpintrawpis, hustisiyayupis kaasushqa, uyalishqa kapaakunanpaq, diriichunkunapis, lulanankunapis kamachishqa kapaakunanpaq ichapis imapiqpis huchapashqa kapaakul kamamachishqa shimikaqpa sumaq likapashqa kapaakunanpaq.

TRUNKA HUKNIYUQ ARTIHKULU. (1) Illapa huchapashqa nunakunakta manam huchapanchikmanchu rasumpa huchayuq kashqanta yatrananchikkana. Kamachishqa shimikaqtrawpis puwliku pliitutrwapis garantiyankuna siguurashqa kanman, prutiksiyunta ashpaakunanpaq.

(2) May malkatrwapis kamachikuykaqpiqta manam mayqanpis mana huchayuq kal ñanqalpi maqashqa kanqachu. Rasumpa huchayuq kaptinpis, manam masyaadu mutruchishqa kapaakunmanchu.

TRUNKA ISHKAYNIYUQ ARTIHKULU. Manam pipis kawsayninman, ayllunman, wasinman mitikunmanchu ni washanta limanmanchu. Llapa nunakunam diriichuyup kamachishqa shimikaqpa kamachishqa kapaakunanpaq mana imaymana awusukunakta ñakapaakunanpaq.

TRUNKA KIMSAYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyup qishpiylla pulipaakunanpaq, munapaakushqan tukuy pacha malkakunatrwapis yatrapaakunanpaq.

(2) Llapa nunakunam diriichuyup may malkatrwapis, kikin malkanpiqtapis yalupaakunanpaq; diriichunpis kankak malkankunakta kutipaakunanpaq.

TRUNKA TAWAYUQ ARTIHKULU. (1) Ashishqa kapaakul, llapa nunakunam diriichuyup

prutiksiyunta ashipaakunanpaq.

(2) Kay diriichukaq manam mañashqa kanmanchu huk hudisiyal aksiyunwan rasumpa allatin huchakunap ñawpashqa ichaqa Nasuynuunis Uniidaspa munayninkunaktapis, kamachikuyninkunaktapis mana kaasul.

TRUNKA PICHQAYUQ ARTTIKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuyq aylluchakunanpaq.

(2) Manam pip aylluchakuynintapis mitraqkunchikmanchu maski huk lichka aylluchakuyta munaptinpis.

TRUNKA SUQTAYUQ ARTTIKULU. (1) Malta lasakyalkul karikuna, walmikuna llapa diriichuyuyqmi ima ayllun kaptinpis kasarapaakunanpaq, walmichakunanpaq; chaynawllam diriichunkuna pulanchakuykaqtrawpis, kuskanchakuykaqtrawpis, mana tukip kawsapaakul lakinakuptinpis.

(2) Tuki kamachinakul-laqmi, pulan munalmi kasarakunakaq kasarapaakuman.

(3) Ayllukaq kumunkaqa tiqshikuyninmi, diriichun kanmi prutihishqa kananpaq.

TRUNKA QANTRISHNIYUQ ARTTIKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuyq ima munapakushqantapis uywapaakunanpaq achkaktapis, uchuyllaktapis.

(2) Manam piktapis ima uywashqanta mitrakunchikmanchu.

TRUNKA PUSAQNIYUQ ARTTIKULU. Llapa nunakunam diriichuyuyq qishpiylla yuyapaakunanpaq, ima munashqankuna rilihiyunkunakta ichaqa kriyishqankunakta hukpa ñawpintrawpis, qishpiyllapis, pakallap-pis limapaakunanpaq, imallaktapis yatrachipaakunanpaq, willapaakunanpaq, lulapaakunanpaqmi.

TRUNKA ISQUNNIYUQ ARTTIKULU. Llapa nunakunam diriichuyuyq qishpiylla ima yuyapaakushqanta nipaakunanpaqpis, limapaakunanpaqpis; kay diriichukaq mana mayqanpis limashqanpiq piñachishqa kananpaqmi, willachikuykunaktapis, hukpa limashqankunaktapis ashipaakunanpaq, traskipaakunanpaq, lliw muyuliqnin malkakunatraw imanawpapis willapaakunanpaq.

ISHKAY TRUNKA ARTTIKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuyq huñunakunanpaq, kumun asusiyasiyun nishqanta tiqshipaakunanpaq.

(2) Manam piktapis mandunchikmanchu asusiyasiyuntraw kananpaq.

ISHKAY TRUNKA HUKNIYUQ ARTTIKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuyq malkanpa kamachiqninraw kapaakunanpaq, kikinpis ichaqa mayqantapis waalikunanpaq paypa shutinraw limananpaq.

(2) Llapa nunakunam diriichuyuy iwal-lla aanishqa kapaakunanpaq, huk lulanakunakta traskipaakunanpaq.

(3) Malkakaqpa munaynin kumun kamachiqkaqpa mandunmi; kay munaykaq kikiñanpiqmi limakunqa tukuypacha iliksiyunkunatraw, chaynawllatak sufrahiyuntrapwis, pakallap wutuppis ichaqa huk lichka prusidimintuppis, qishpiylla wutasiyunkaqa tranichananpaq.

ISHKAY TRUNKA ISHKAYNIYUQ ARTIHKULU. Llapa nunakunam kumunkaqa mimrunnaw diriichuyuy huk isfursullakta lulalkul ichaqa maytrapwis yanaykaqwan hawkalipaakunanpaq lliw qillay, ayllu, yatrana diriichunkunakta; sumaqmi prisisan kay isfursukaq paykuna tukilla kawsapaakunanpaq, nuna kashqanpiqta qishpiylla hatunyaapaakunanpaq.

ISHKAY TRUNKA KIMSAYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuy ulyapaakunanpaq, qishpiylla ima munapaakushqantrapwis ulyapaakunanpaq, iwal-lla imaktapis lulapaakunanpaq. Diriichun kaykantak mana ulyayniyuy kapaakul prutihishqa kapaakunanpaq.

(2) Llapa nunakunam diriichuyuy mana usuchinakullal, chay hinalla ulyashqankunapiq qillayta traskipaakunanpaq.

(3) Llapa nunakunam diriichuyuy munapaakushqannawsi iwal-lla kallpa traninkunakta traskipaakunanpaq, kikinkunapaq ayllunkunapaq allin kawsayta takyachinanpaq sumaq nunanaw kawsapaakanapaq; kay kallpa traninkunakaq pishilla kaptin imanawpapis kumunkaqmi paykunakta yanapanman.

(4) Llapa nunakunam diriichuyuy sindikaatukunakta tiqshipaakunanpaqpis, chaytraw kapaakunanpaqpis diriichunkunakta walichipaakunanpaq.

ISHKAY TRUNKA TAWAYUQ ARTIHKULU. Llapa nunakunam hamay diriichuyuy, waynalikuyllap timpunta pruwichapaakunanpaqpis, pishishqa kapaakunanpaqpis, hamay timpuntraw kallpa traninta traskipaakunanpaqpis.

ISHKAY TRUNKA PICHQAYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuy allin kawsapaakunanpaq, kikinkunapaqpis, ayllunkunapaqpis allin kawsayta takyachinanpaq; puntakta mikuykunakta, hinakuqkunakta, wasichayta, karidaa hampikuqkaqpaq karidaaninta traskipaakunanpaq, ima munapaakushqan sirwichikuykunakta takyachipaakunanpaq. Diriichunpis kanmi mana ulyayniyuy, qishyaqpis, latapis, wiyuudupis, awkishpis kapaakul, mana munal wakchapakuqlulpis.

(2) Mama kaykaqpis, uchuk kaykaqpis diriichukunayuqmi allin taapashqa, yanapashqa kapaakunanpaq. Llapa chulipakuy, ishqakuq urukuna diriichuyuyqmi kumunkaqa iwal-lla prutihishqa kapaakunanpaq.

ISHKAY TRUNKA SUQTAYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuy yatrachishqa kapaakunanpaq. Manam qillayta mañanmanchu yatranakaq nunakuna liyiya, qillqayta yatrapaakunankama. Tiqshiq yatranakaq uwiligaturiyum kanqa. Tukuy malkakunamasinchiktam pasachipaakunchikman tiknika ichaqa prufisiyunal yatranakaqta. Llapa nunakunam hatunkaska yatray wasiman yaykuyta munapaakul yatrashqankunapiqta qishpiylla yaykupaakunman.

(2) Nunakuna hatunyapaakunanpaqmi yatranacaq sumaq diriichunkunakta, qishpiy kayninkunakta rispiitapaakunanchikpaqmi. Kay yatranacaq limanqa, yatrachinqa hatun malkakunakaqpa lulayninkuna puntachakunanpaq, llapa pachatraw allin kawsakuykaq takyananpaq.

(3) Mama-taytakunakaqmi chulinkunap imaymana yatrananta aklapaakunqa.

ISHKAY TRUNKA QANTRISHNIYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam diriichuyuq kumunidaakaqpa lulanantraw qishpiylla kapaakunanpaq, diriichun kantik puntachaytraw kapaakunanpaqpis kay puntachaytraw mana yatrapaakushqanta yatrapaakunanpaq.

(2) Llapa nunakunam diriichuyuq tukuy mural ichapis matiriyal uywashqankunapiqta, imaymana lulapaakushqanpiqta sintiifikunapis, qillqashqa lulanakunapis, artistikakunapis prutihishqa kapaakunanqa.

ISHKAY TRUNKA PUSAQNIYUQ ARTIHKULU. Llapa nunakunam diriichuyuq hatun malka ichaqa kumun kamachikuykaqta tiqshipaakunanpaq, kay Hatun Kamachikuykaqtraw kamachishqa diriichunkunakta, qishpiy kayninkunakta malkakunamasinta kumplichipaakunanpaq, lulachipaakunanpaq.

ISHKAY TRUNKA ISQUNNIYUQ ARTIHKULU. (1) Llapa nunakunam kumunidaakaqta yanapapaakunman, chaylaqmi ima munapaakushqantapis qatipapaakunqa.

(2) Llapa nunakuna lulayta, qishpiy kayninkunakta waynalikuyta munapaakul, kamachishqa shimikaq kamachishqallantam, nishqallantam lulapaakunman; huk nunakunap qishpiy kaynintapis, diriichunkunaktapis sumaq lisqipaakunman, rispiitapaakunman; dimukraatika kumunqaqtraw tukikawsaykaq, allin kamachikuykaq, tukip kaykaq mañashqankunakta lulapaakunanpaq.

(3) Kay diriichukunakaq, qishpiy kaykunakaq Nasiyuunis Uniidaspa munayninkunakta, kamachikuyninkunakta llapa nunakuna kasupaakunanpaqmi, mana kuntranta lulapaakunanpaqmi.

KIMSA TRUNKA ARTIHKULU. Kay Hatun Kamachikuykaq manam ni Istaadukunakaqta ni wakin nunakunakaqtapis diriichukta qunchu tukuy lulanankunakta qallaliqpaakunanpaq ni hatunyaachipaakunanpaq ichaqa kay Hatun Kamachikuykaqtraw diriichukunakta, qishpiy kaykunakta ama nipaakunanpaq.

Cómo citar este artículo:

Llapa pachatraw nunakunakaqpa diriichunkuna Hatun kamachikuy (Declaración Universal de los Derechos Humanos: ‘Universal Declaration of Human Rights’) proclamado por Las Naciones Unidas en 1948. Traducido al quechua Wanka por Serafín M. Coronel-Molina. *Revista Electrónica Construyendo Nuestra Interculturalidad*, Año 5, N°5, vol. 4: 1-6. 2009. Disponible en: http://www.interculturalidad.org/numero05/docs/0312-Declaracion_Universal_de_los_Derechos_Humanos_en_quechua_Wanka-Coronel,Serafin.pdf.

